

Марківська Т., Шанскова Т., Розвиток критичного мислення молодших школярів засобами проблемного навчання. Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу: досвід, реалії, перспективи. Збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (29 листопада 2022 року) / за заг. ред. І.В. Голубовська – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2022. – С 83-86.

Т. С. Марківська,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – доктор педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри початкової освіти
та культури фахової мови **Шанскова Т. І.**
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Формування логічного мислення молодших школярів у процесі розв'язування сюжетних задач

Проблема розвитку логічного мислення зараз особливо актуальна. Сьогодні, як ніколи, в країні гостро відчувається дефіцит фахівців високого рівня, здатних глибоко й самостійно мислити. Тільки таким під силу здійснити прорив в економіці, екології, науці і, нарешті, прокласти нашому суспільству шлях уперед. Не секрет, що розвивати мислення слід із перших днів життя дитини: вдома, в дитячому садку і школі.

У кожного нового покоління виникають свої вимоги до навчання. Але розвиток логічного мислення в дітей – одне з важливих завдань початкової освіти. На початку навчального року дитина досягає найвищого рівня психологічного розвитку. Такі навички, як уміння логічно мислити й робити висновки без підказки, допомагають учням успішно опанувати нові знання. Велике значення в розвитку логічного мислення молодших школярів має математика, яка дає можливість підключити учнів до щоденних практичних занять, що у свою чергу підвищує інтерес дітей до вивчення математики. У міру розв'язання сюжетних задач покращуються навички математичного мовлення учнів, розвивається логічне, математичне мислення, а також математичний склад розуму та інтелект.

Загалом в Україні проблему розвитку логічного мислення дітей молодшого шкільного віку в різних його аспектах досліджували О. Гришко (формування навичок доказового міркування), Р. Загоруй (навчання робити умовиводи), Т. Михайлович (формування логічних умінь у процесі розв'язування задач). Проблеми навчання математики молодших школярів розглядали М. Богданович, М. Іванців, М. Козак, Я. Король, Л. Кочина, Н. Листопад, О. Онопрієнко, С. Скворцова й інші. Сутність умінь розв'язувати задачі досліджувалася різними вченими, її визначення знаходимо в наукових працях В. Мізюк, Л. Сафанової, С. Скворцової та ін.

Мета – проаналізувати формування логічного мислення молодших

школярів у процесі розв'язування сюжетних задач.

Становлення словесно-логічного мислення в молодших школярів супроводжується оволодінням навичок побудови висновків, спираючись на конкретні характеристики предмета чи явища та навичок розв'язання логічних завдань шляхом аналітичних міркувань, із застосуванням прийомів порівняння, аналізу, узагальнення, класифікації, синтезу, тобто за допомогою основних розумових операцій.

О. Будник вважає, що логічне мислення включає наявність таких компонентів: уміння орієнтуватися в суттєвих ознаках предметів і явищ, уміння дотримуватись законів логіки, організовувати свої дії відповідно до цих законів, уміння виконувати логічні дії, операції, свідомо аргументувати їх, уміння створювати гіпотези та робити висновки з цих посилок [1, с. 380].

О. Яшук, зазначає, що загалом логічне мислення розширює межі пізнання, дає можливість вийти за межі безпосереднього досвіду відчуттів і сприйняття. Мислення дає змогу пізнати й судити про те, що людина не безпосередньо спостерігає і не сприймає. Це дозволяє передбачити виникнення таких явищ, яких зараз не існує [7, с. 153].

І. Остапівська зазначає, що логічне мислення – це мислення котре реалізується завдяки логічним операціям: аналізу, синтезу, порівнянню, абстрагуванню та узагальненню [3, с. 92]. На думку О. Заєць, логічне мислення належить до здібностей і навичок дитини молодшого шкільного віку самостійно виконувати прості логічні дії (аналіз, узагальнення, порівняння, та ін.), а також складні логічні операції (побудова заперечення, твердження і спростування як побудова міркувань за різними логічними схемами) [2, с. 65].

Під логічним мисленням ми розуміємо мислення у формі понять, суджень, висновків за правилами й законами логіки, яке здійснюється усвідомлено й розгорнуто в мовленні.

Мислення дітей молодшого шкільного віку значно відрізняється від мислення дітей дошкільного віку. Для мислення дошкільнят характерна мимовільність, мала керованість як у постановці розумової задачі, так і в її розв'язанні. Молодші школярі в результаті навчання у школі вчать своїм мисленням, думати тоді, коли це потрібно, а не тільки тоді, коли цікаво, коли подобається те, над чим потрібно думати.

Отже, говорячи про особливості мислення молодших школярів і спираючись на все вказане вище, можна зробити такі висновки:

1. Особливості логічного мислення молодших школярів виявляються і в самому перебігу розумового процесу, і в кожній його окремій операції (порівнянні, класифікації, узагальненні, що здійснюються в різних формах судження та умовиводів).

2. Для мислення молодших школярів характерно однолінійне порівняння (вони встановлюють або лише відмінність, або лише подібне й загальне).

3. Дітям 7-10 років доступні логічні міркування, оперування поняттями, переходи до узагальнення та висновків.

Логічне мислення розвивається на матеріалі всіх предметів початкової

школи. Але увага розвитку логічного мислення традиційно приділяється саме на уроках математики. Існують різні засоби, спрямовані на розвиток логічного мислення: конструювання, математичні ігри, цікаві вправи і т. д. Особливе місце в цьому ряду займають сюжетні задачі. С. Скворцова під сюжетною задачею розуміє "математичну задачу, в якій описаний деякий життєвий сюжет, а саме кількісний бік реальних процесів, явищ та ситуацій і міститься вимога знайти шукану величину за даними в задачі величинами та зв'язками між ними" [5, с. 3].

А. Щукіна зазначає, що типові сюжетні завдання є чудовим засобом розвитку логічного мислення молодших школярів. Вони розвивають уміння логічно мислити, робити висновки, обґрунтовувати, припускати, доводити, тому підвищують активність мислення дитини [6, с. 35].

На думку Л. Силюги, задачі з казковими сюжетами допомагають молодшим школярам засвоїти нові терміни й поняття, опанувати арифметичні дії та правила їх запису, сприяють розвитку кмітливості, творчої уяви, логічного мислення, математичної мови, виховують в учнів навички самостійної роботи над задачею, вміння раціонально і творчо розв'язувати задачі, ввічливо й тактовно доводити свою думку та вислуховувати думку товариша [4, с. 57].

Наприклад: Ведмедик Вінні-Пух дуже любив мед і за літо зібрав 10 глечиків меду. На сніданок з'їв 3 глечики меду, на обід – 4 глечики. Скільки глечиків меду залишилося? З якої казки потрапив герой до задачі?

Отже, сюжетні задачі як інструмент виховання учнів стали предметом розробок сучасних педагогів. Залучення молодших школярів до самостійного складання сюжетних задач служить тим самим цілям: розширенню кругозору, підвищенню зацікавленості в заняттях математикою, розкриття індивідуальних інтересів і здібностей, а зрештою, – розвитку логічного мислення та загалом інтелектуального виховання учнів, оздоровлення та розвитку суспільства.

Перспективи подальших розвідок полягають у розробленні комплексу сюжетних задач, які сприятимуть формуванню логічного мислення у молодших школярів.

Список використаної літератури

1. Будник О. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : дис. ... докт. пед. наук. Житомир, 2015. 552 с.
2. Заяць О. В. Психолого-педагогічні основи розвитку логічного мислення дітей молодшого шкільного віку на уроках математики. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2014. Випуск 48. С. 64–69.
3. Остапйовська І., Ласкевич О. Формування логічного мислення молодших школярів засобами позакласної роботи з інформатики. *Педагогічний часопис Волині №1(8)*. 2018. С. 88–93.

4. Силюга Л. П. Задачі з казковими сюжетами як засіб формування математичних знань учнів початкових класів. *Інновац. педагогіка*. 2018. Вип. 5. С. 54–57.
5. Скворцова С. О. Методика навчання розв'язування сюжетних задач у початковій школі : навчально-методичний посібник. Частина І. Методика формування в молодших школярів загального уміння розв'язувати сюжетні задачі. Одеса : ООО "Абрикос-Компани", 2011. 268 с.
6. Щукіна А. Формування в учнів логічного мислення під час вивчення типових задач з пропорційно залежними величинами. *Актуальні проблеми навчання і виховання молодших школярів*. Харків : ХНПУ, 2022. С. 35–36.
7. Ящук О. Формування логічного мислення молодших школярів на уроках математики : проблеми та перспективи. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2015. Випуск 52. С. 153–157.